

Pethő Ágnes

Az állatvédelmi nevelés helye a Nemzeti alaptantervben

Az állatvédelmi nevelés az emberi szeretet kiteljesedésének eszköze. Az állatvédelmi nevelésnek azonban nem elég érzelmi hatásokat kiváltania, hanem naprakész, valós ismereteket kell nyújtania ahhoz, hogy az emberek megfelelően állapítsák meg az emberi faj helyét, feladatait, kötelességeit a Földön.

A Nemzeti alaptanterv elkészítésével kétségkívül kimozdult a holtpontról a magyar oktatás; lehetségessé vált, hogy kilépjön a központilag előírt, merev tantervek szorításából. A tanár alkotó egyéniségének megfelelően szabadabban, a jobb információáramlást kihasználva, kreatív pedagógustársai ötleteit beépítve, sokoldalúbban oktathat, nevelhet. Az alaptantervben végre helyet kapott egy korszerű, a kor problémáira odafigyelő, azt megoldani vágyó szemlélet. A NAT lehetőséget ad az elkészült helyi tantervek folytonos csiszolására, bővítésére. Ugyancsak lehetőség van egy-egy természeti objektíváció iránti viszonyulás alakítását szolgáló – több műveltségterületbe is beilleszthető – program kidolgozására is.

Tanulmányunk is egy ilyen, a Nemzeti alaptantervben nem nevesített, de abba beilleszthető programnak, az állatvédelmi nevelésnek a kereteit vázolja fel.

Állatvédelmen az állatokkal való szelíd bánásmódot, jólétük biztosítását, tiszteléken tartásukat értjük. Az állatvédelmi nevelés elsősorban ezeket a célokat szolgálja, de hatását tekintve jóval többről van szó.

Az állatvédelmi nevelés átható kapcsolatban van a környezet- és természetvédelmi neveléssel és éppúgy szemléletformáló erejű, mint azok. Csak másképp. Hiánypótló szerepe éppen különbözőségében rejlik. Az általa hordozott többlet erkölcsi nevelő hatásában rejlik.

Miért van szükség állatvédelmi nevelésre Magyarországon?

Napjainkban az állatvédelmi nevelésről szólni Magyarországon nemcsak a Nemzeti alaptanterv megvalósítása miatt aktuális, hanem azért is, mert a Kárpát-medencébe településünk 1100. esztendejében, úgy tűnik, reális esély van arra, hogy hazánk első állatvédelmi törvénye megszülessen. Több más, fontos törvény mellett ez is az Európai Unióhoz való csatlakozásunk egyik próbaköve. A próba kiállása pedig nemcsak jogszabályokon, hanem javarészt szemléleten múlik. Az az alapkérdés, hogy betartjuk-e a jogszabályokat, elég érettek leszünk-e ahhoz, hogy önös, önöz érdekeinken átlépve az intelligensebb és a jövőt biztosító megoldást válasszuk.

Magyarországon részesei és „művelői” vagyunk kontinensünk szokásainak, amelyek állatvédelmi szempontból nem feltétlenül pozitívak:

- A mérsékelt övi zóna e régiójában nem kényszerülünk rá a húsfogyasztásra, s bár a táplálkozásunkban egyre nagyobb teret kapnak a növények, a húsfogyasztásról élvezeti okok miatt nem mondunk le.

- Egész Európában elit sport a vadászat, s a vadászlobby a politikában is tekintélyes szerepet tölt be.

- A kontinens több pontján engedélyezettek az állatviadalok. Például Spanyolországban üzleti okok miatt legálisak a lélekromboló hatású bikaviadalok. Európa-szerte illegálisak ugyan a kutya- és kakasviadalok, de annál népszerűbbek.

- A cirkuszokban, állatkeretekben, vadsparkokban különböző ideológiákkal (bemutatás, fajvédelem stb.) rengeteg állatot, köztük veszélyeztetett fajokat tartanak természetellenes körülmények között.

- Széles körben elterjedt a szőrmé- és kozmetikaipar, melyben a terméktesztelés javarészt védtelen állatok kínzásán és megölésén alapul.

- A tudományos kutatásokhoz még indokolatlanul nagy számban használnak fel kísérleti állatokat.

- Az egész világon, így nálunk is óriási üzlet a Föld még gazdag étehelyeiről származó, vadon élő állatok befogásán és tenyésztésén alapuló állatkereskedelem.

Ahogy *Gandhi* megfogalmazta: „Egy nemzet szellemi nagyságát híven tükrözi az, ahogyan az állatokkal bánik.”

Az állatvédelem szintje elválaszthatatlan az emberiség kulturális, szellemi, gazdasági örökségétől és aktuális állapotától. Élőhelyünk, a Föld a XX. század végére globális válságba jutott az emberi tevékenység miatt. *Konrad Lorenz*, a Nobel-díjas etológus „Az emberiség nyolc halálos bűne” című könyvében az egyik fő bűnnek az erkölcsi hanyatlást tartja, amelynek következménye többek között a kábítószer, az alkoholizmus, az erőszak, a lelki elsívárosodás, a társadalomból kiszakadt lelkek egyre növekvő magánya.

Állampolgáraink szemlélete és erkölcsi állapota és a felsorolt tények vezetnek el az állatvédelmi nevelés aktualitásának lényegéhez. A globális problémákkal küzdő világban hazánk nem egy „zöld sziget”. A mai Magyarországon speciális tényezők teszik teljessé a képet.

- A „jóléti” fogyasztói társadalom betörése egyre bőségesebb áru kínálattal csábítja a vásárlókat, többek között állatok szenvedéséből származó bundákkal, kozmetikumokkal, egzotikus húskülönlegességekkel.

- Jól menő üzletág hazánkban az állatkereskedelem, mely veszélyeztetett és védett fajokra is kiterjed, és forgalmuk egyre ijeszteőbb méreteket ölt.

- Az állatvédelem rendezetlen hazai helyzetét kihasználva, a nyugati államok bérmunkában itt végeztetik el a náluk tiltott kísérleteket.

- Hazánkban rohamos az elszegényedés, egyre többen menekülnek a háborús szomszédos országokból is hozzánk, mely maga után vonja a gazdtalan állatok számának növekedését és a köztisztasági helyzet rohamos romlását.

- A félresikerült állattenyésztési magánvállalkozások miatt ma már nagy testű vágóállatok (szarvasmarha, sertés) is ellátatlanul, éhezve maradnak. Profit hiányában az állat nem érték a gazdálkodó számára.

- A veszélyes kutyafajtákra vonatkozó belügyminisztériumi rendelet óta nem hogy csökkenne, inkább nő a státusszimbólumként tartott veszélyes kutyafajták (pitbull stb.) száma. Ezek a tenyésztési vadhajtasók már az erőszak, a felsőbbrendűség szimbólumaivá váltak. Veszélyességüket pedig a nemrégiben bekövetkezett tragédiák bizonyítják.

- Hazánkban az állatok tisztelte, szeretete rendkívül alacsony szintű. Még ma is nagyon sokan eszköznek (termelő-, sport-, játék-, kísérleti eszköznek) tekintik őket és nem élőlényeknek.

A pénzért folytatott hajszában Magyarországon is elvakító és elbutító reklám-özönnel hirdetik a felszínes és hazug csillogású fogyasztói társadalom ígeit. Azét a fogyasztói világot, mely falánkul kifosztja és elpazarolja a Föld kincseit, és

szemétből von halotti leplet rá. Mindezt tesszük a kultúra, a „civilizált”, modern jóléti világ nevében, lelkicsinylően gondolva azokra a „primitív” népekre, akik még ma is harmóniában élnek a természettel.

Az állatvédelem feladata

Az állatvédelem interdiszciplináris jellegű, különböző szakterületekhez kapcsolódva segítheti a problémák elvi és gyakorlati megoldását. Az állatvédelmi nevelés kiváló eszköz lehet az erkölcsi fejlesztéshez. Elsősorban az állatok szeretetére és tisztelőtére nevel. Biztosítja az alacsonyabb evolúciós fejlettségű és más intelligenciaszintű élőlények, társak elfogadását; segíti az emberi kapcsolatokban a másság elfogadását és kezelését, a kiszolgáltatottak jogainak elismerését, megsegítését; fokozza az embereknek az állatok és egymás iránti szeretetkészségét, növeli a felelőség- és kötelességtudatát; és mindezek hozzájárulnak az agresszivitás csökkentéséhez, a tolerancia fokozásához.

Látható, hogy az állatvédelem kulcsfigurája az ember. Nemcsak azért, mert mi is az állatvilághoz tartozunk, hanem azért is, mert az állatokkal kapcsolatos bánásmód visszatükröződik az emberek közötti kapcsolatokban. Ha ugyanis szeretettel bánunk az állatokkal, élőlénytársainkkal, nagyobb szeretettel leszünk egymás iránt is. Az állatvédelmi nevelés az emberi szeretet kiteljesedésének eszköze. Az állatvédelmi nevelésnek azonban nem elég érzelmi hatásokat kiváltania, hanem naprakész, valós ismereteket kell nyújtania ahhoz, hogy az emberek megfelelően állapítsák meg az emberi faj helyét, feladatait, kötelezettségeit a Földön. Ehhez részben alapvető biológiai (pl. evolúciós, élettani) és társadalmi (pl. etikai) ismeretekre, részben speciális ismeretekre van szükség attól függően, hogy az állatokkal milyen téren foglalkozunk (állattartás, állatkiállítás stb.).

Természetesen az állatvédelmi ismereteket nem lehet, de nem is szabad kizárólag tantárgyi keretben tárgyalni. Ugyanakkor éppen az erkölcsi hanyatlás általános tendenciája miatt fontos, hogy minden lehetséges tantárgyba és nevelési területbe (pl. hitoktatás) beépüljön az állatvédelem erkölcsi üzenete.

A NAT és az állatvédelem kapcsolata

Az állatvédelmi nevelés szervezeten illeszkedik az Óvodai nevelés irányelveihez (ONI) és a Nemzeti alaptantervhez (NAT). A NAT-nak alapvetően két műveltségi területét érinti:

- az *Ember és természet*, ezen belül a természetismeret, a biológia és egészségügy részterületeit, valamint
- az *Ember és társadalom* műveltségi területen belül az emberismeretet.

A NAT közös követelményeit áttekintve, annak számos témaköréhez kapcsolódik. Kétségtől eltekintve a környezeti nevelésbe, valamint a testi és lelki egészségügyen tantervi keretbe épül be leginkább.

Elsősorban a biológia és a földrajz tantárgy ismeretei közé helyezhető el, de beilleszthető más reáltantárgyak (pl. matematika) mellé is, sőt számos ponton beépíthető a humán (irodalom, nyelvtan, idegen nyelv, történelem stb.) és a művészeti (rajz, technika, testnevelés, ének stb.) tantárgyak körébe.

A továbbiakban rövid áttekintést kívánok adni az egyes tantárgyokhoz kapcsolódó állatvédelmi témákról és a nevelési módokról korcsoportok – és ennek megfelelő különböző szintek és formák – szerint.

Külön kell szólni az iskolán kívüli állatvédelmi nevelésről. Annál is inkább, mert az iskolások csak egy csoportját alkotják a társadalomnak, s nekik is csak töredékük vesz részt állatvédelmi nevelési programokban. Ezért az iskolán kívül (művelődési központokban, klubokban stb.) tartandó szakköröknek, előadásoknak, illetve lakossági fórumoknak erős szemléletformáló hatásuk lehet. Az iskolán kívüli programok oldottabbá, nyitottabbá teszik a gyerekeket és magát a tevékenységet is. A kirándulások (természetbe, állatthonba, állatkertbe, állattenyésztő telepre stb.) az iskolaitól egészen eltérő, új dimenzióját tárják fel az állatvédelemnek.

Mivel az állatvédelmi nevelést már kora gyermekkortól célszerű elkezdni, itt csak néhány ötletet sorolnánk fel az óvodáskortól a felnőttkorig alkalmazható javasolt technikák és témák közül.

Óvodáskor

A 3–6 éves korosztállyal elsősorban érzelmi téren lehet megszerettetni az állatokat. Az egyedfejlődésnek ezen a szintjén a gyerekek még szinte egyenrangúnak érzik az állatokat az emberrel, és nincs bennük félelem/utálat az állatfajokkal szemben, hacsak beléjük nem nevelik.

Az állatvédelmi nevelés módjai:

- séták, kirándulások, állatkerti látogatások;
- állatokról szóló diafilmek, képeskönyvek nézegetése;
- állatmesék, melyek az állatokról nem festenek valótlan képet és ugyanakkor az erkölcsi nevelést szolgálják;
- szerepjátékok (melyik állat mit érez, mit gondol stb.);
- szellemi gyakorlatok:
 - számtan: kézen számolható egyszerű példák állatokra;
 - állatismeret: mit esznek, hol élnek, hogyan élnek a háziállatok és a vadon élő állatok;
 - technikai gyakorlatok: állatmásolás, állatrajzolás, állatképek kivágása ollóval, puzzle-ötletek állatokra;
 - mozgásjátékok: állati mozgásformák utánzása (rákjárás, békaugrás);
 - ének: állati hangok hallgatása, utánzása.

Kisiskoláskor

A 6–10 éves korosztály számára elsősorban a tantárgyakba építhetők be az ismeretek, de jelentős állatvédelmi szerepük lehet az iskolán kívüli foglalkozásoknak is. A humán-, reál- és a művészeti tantárgyakhoz számtalan ponton kapcsolódhat az állatvédelem.

Olvadás:

- állatokkal kapcsolatos elbeszélések, mesék, tanmesék, regék, versek értelmezése;
- állatokkal kapcsolatos képek, cikkek megvitatása a beszédkészség és az etikai érzék fejlesztése céljából;
- szerepjátékozás az ember-állat kapcsolatról, bánásmódról.

Idegen nyelvek:

- fordítások: az állattörténetekről, az állatokkal való bánásmódról, a fajok kiirtásáról stb.;
- beszélgetések állatképekről, állatok helyzetéről;
- szituációs gyakorlatok, a beszédkészség fejlesztése állat-állat, állat-ember kapcsolatokról;
- fogalmazás kedvencekről, vagy miért szeretem/nem szeretem az állatokat témáról.

Környezetismeret:

- háziállatok tulajdonságai, igényei, tartása;
- táplálkozási típusok és élőhely/életmód kapcsolatai;
- hazai gyakori élőhelytípusok és élőlények;
- a vadon élő fajok veszélyeztetettségének okai;
- a mezőgazdasági/pari termelés és az élővilág kapcsolata;
- az emberi faj hatása a természetre, ezen belül a vadon élő és háziiasított állatokra.

Rajz, technika:

- állatábrázolás: rajz, festés, gyurmázás, hímzés, állatfigurák, bábok készítése;
- hajtogatás, puzzle-készítés;
- az állatszertet, az állatokkal való bánásmód ábrázolása, az állati szépség felfedezése.

Testnevelés:

- állati mozgásformák utánzása (fókajárás, pókjárás stb.);
- állatok és emberek fizikai terhelhetőségének összehasonlítása (teherbíróképesség, gyorsaság stb.);
- a lovaglás mint az ember-állat közti pozitív sportkapcsolat példája.

Ének:

- népdalok a természetről, az állatokról;
- az állati hangok utánzása a dalokban.

Matematika:

- elemi műveletek (összeadás, kivonás, szorzás, osztás) gyakorlása állatokkal kapcsolatos példákön (pl. ivadékszám, tojákszám és egyéb mérhető tulajdonságok felhasználásával);
- különböző állatok élelmézésére költségkalkuláció készítése.

Iskolán kívüli foglalkozások:

- kirándulások: a természet megfigyelése, a természetben viselkedés alapszabályai;
- lovaglás és a ló gondozásának gyakorlata;
- otthoni állattartás és állatgondozás segítése;
- állatokról szóló lemezek, könyvek ajánlása;
- állatkert-látogatás.

Serdülőkor

Az általános iskolák felső tagozatán, illetve a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok alsóbb osztályaiban a szaktárgyakhoz már tudományos szintű állatvédelmi ismeretek kapcsolhatók, melyek megalapozhatják a helyes állatvédelmi szemlélet kialakítását. A serdülőkorban kialakulóban van az önálló gondolkodás és az identitás. Ennek előmozdítására érdemes olyan feladatokat adni, ahol személyes véleményüket kimondhatják.

Magyar irodalom:

- állatokkal kapcsolatos regények, novellák, versek tartalmi és lélektani elemzése;
- állatokra vonatkozó újságcikkek megvitatása;
- hirdetések, újságcikkek készítése állatokról;
- állatokkal kapcsolatos metaforák, hasonlatok elemzése.

Idegen nyelv:

- fordítások aktuális állatvédelmi témákról;
- fogalmazások az állatok életéről;
- beszélgetések az állatok tartásáról, állatkísérletekről.

Biológia:

- távoli tájak állatfajainak megismerése;
- a vadon élő állatok élőhelyeinek, táplálkozási szokásainak, életmódjának megismerése;
- a vadon élő állatokat veszélyeztető tényezők feltárása, védelmük lehetséges eszközei;
- ökológiai alapismeretek: táplálkozási lánc, ökológiai hálózat, biológiai egyensúly stb.;
- kisállattartás módjai, felelőssége.

Matematika:

- állatokkal kapcsolatos mérhető adatok (tömeg, hosszúság, távolság, fogyasztási adatok, térfogat, idő) alkalmazása: a négy alapművelet, a hatványozás és gyökvonás, valamint a törtek gyakorlásánál;
- statisztikai adatok értékelése: az állatfajok pusztulásáról, az emberi húsfogyasztás mértékéről, a kísérletekben felhasznált állatok számáról, az emberi faj számának és fogyasztásának növekedéséről (táblázatképzés, átlagszámolás, számítógépes adatbevitel).

Földrajz:

- a Föld különböző régióinak természeti jellemzői, erőforrásai;
- az állatvilág biogeográfiai régiók szerinti elkülönülése;
- zonális társulások állatvilágának jellemzői, pusztulásának okai;
- az állatok hasznosításának módjai a különböző földrajzi régiókban;
- állattenyésztés és vadgazdálkodás a gazdasági helyzet függvényében.

Történelem:

- az ember-állat kapcsolat alakulása a történelem során (vadászat, halászat, állattenyésztés);
- a társadalom elszakadása a természettől, a földművelés és állattenyésztés kialakulásával kezdődően napjainkig;
- az állatokkal való bánásmód a korai kultúrákban (állatistenek, állatáldozatok, állatviadok stb.);
- az ipari forradalom hatása a természetre és a mezőgazdaságra.

Rajz:

- állatok bánásmódjával kapcsolatos gondolatok és érzések képi megjelenítése (grafika, rajz, festés);
- a szépség iránti érzékenység kifejlesztése állatokat ábrázoló műalkotások elemzése által;
- az esztétikum és az állat „személyiségének” megjelenítése állatábrázolással.

Ének:

- a zeneművészet különböző műfajaiban az állatokkal és természettel kapcsolatos témák megjelenése (népdal, opera, operett, szimfónia, kórusmű stb.);
- a természet hangjainak zenei kifejezése.

Iskolán kívüli foglalkozások:

- kirándulások, biotópok megfigyelése, védelme;
- állatkerti látogatás és vetélkedőknél való részvétel;
- cirkuszok, állatkereskedések látogatása, a tapasztalatok megvitatása;
- állattenyésztő telepek látogatása, az állatgondozás megfigyelése;
- lovaglás, lógondozás.

Ifjúkor

A négyosztályos gimnáziumokban, szakközépiskolákban, illetve a hat és nyolc évfolyamos gimnáziumok felsőbb osztályaiban, építve a gyerekek önálló gondolkodására és absztrakciós képességeire, elvárható tőlük, hogy kellő kritikával ítéljék meg az őket körülvevő eseményeket.

Magyar irodalom:

- állatokkal kapcsolatos elbeszélések, színdarabok tartalmi, lélektani elemzése;
- állati szimbólumok értelmezése;
- drámaiskola: az ember-állat kapcsolatról, az állatokkal való bánásmódról;
- állatokra vonatkozó cikkek, hírek megvitatása;
- médiaprogramok készítése állatokról (videofilm, riport, cikk);
- az állati jogok elemzése, megvitatása.

Idegen nyelv:

- az adott idegen nyelv irodalmából állati témájú anyagok fordítása, megvitatása;
- az adott nyelv országában az állatvédelem helyzete;
- a jövő perspektívái az állatvédelemben (a jövő idő és a feltételes mód gyakorlása);
- az adott nyelven újságcikk, rádió-, illetve videofelvétel készítése (pl. az állatok kizsákmányolásáról);
- önálló fogalmazások, pl. az elveszett állatokról, a „kutyaéletről”, az állatkísérletekről stb.

Biológia:

- a biológiai evolúciós folyamat feltételei, az emberi faj evolúciós helye, szerepe;
- fajszám és életélelemzés, a túlnépesedés kapcsolata az éhínség, járványok kialakulásával;
- az ökológiai egyensúly bomlásának okai, következményei;
- az állati-emberi viselkedés analógiái, eltérései;
- az emberi tudat felelőssége és határai;
- az állatok helye a XXI. századi emberek életében (civilizált népek, bennszülöttek);
- az állattartás etikája; vadon élő és háziállatok fajok aránya; az állattenyésztés szükségessége és hatásai;
- az állatkísérletek, boncolások jogosultságának megítélése.

Kémia:

- az élőhelyeket érő toxikus hatások főbb típusai (vegyi szennyezések, rovarirtó, tartósítószer-ek);
- a mérgeanyagok feldúsulása a tápláléklánban, a talajok pufferkapacitásának kimerülése („chemical time bomb”);
- a környezetszennyezés hatása a vadon élő és tenyésztett állatokra.

Matematika:

- valószínűségszámítás alapvető elemeinek alkalmazása az állatvédelemre;
- statisztikai adatok extrapolálása a jövőre.

Földrajz:

- a veszélyeztetett fajok, fajták kereskedelmének földrajza (kereskedelmi útvonalak, kulcs-országok), a CITES¹ működése.
- térképhasználat az állatvédelemben (kereskedelem), élőhelyvédelemhez, környezeti kutatásokhoz stb.;
- a lokális gazdasági érdekek hatása az állatok élőhelyeire és az állattartásra;
- a fenntartható gazdálkodás fogalma, a megőrzési és hasznosítási szempontok összehangolása az állatfarmokon.

Történelem:

- vadászó, halászó népek gazdálkodása, kultúrája;
- kiemelkedő állatbarát, -mentő emberek és nagy fajpusztító személyek a történelemben;
- az állatok szenvedésén alapuló iparágak (szőrme-, kozmetika-, gyógyszeripar) története;

¹ CITES: A „Washingtoni Egyezmény” angol nevének rövidítése: Convention on International Trade in Endangered Species. Az egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozza.

- a helyi, nemzeti és nemzetközi trendek alakulása az állatvédelemben;
- az állati és emberi jogok kapcsolata. Az állati jogok filozófiája. Az állatvédelmi törvényhozás fejlődése;
- az emberi faj etikai és szociális degradálódása a környezetpusztítás függvényében.

Képzőművészet:

- a különböző kultúrák természet- és állatábrázolásai az ember-állat közti kapcsolat függvényében;
- a mai bennszülött népek és népművészeti alkotások állatábrázolásai (textil, fa, kerámia stb.);
- az élet tiszteletének képi megjelenítése (elemzés, rajz, szobrászat stb.).

Testnevelés:

- a „véres sportok” (vadászat, solymászat) társadalmi megtétele és „sport”-jellege;
- szabadtéri sporttevékenységek és a természet viszonya (pozitív és negatív kölcsönhatásai).

Ének:

- a különböző korok, kultúrák zeneművészetében az állati és természeti témák megjelenítése;
- komponálás, szövegírás a természetről, állatokról;
- ezoterikus zene hatásai az élőlényekre;
- a zene mint az elnyomás, antihumanitás, a környezeti rombolás megjelenítője;
- a zene mint a természet harmóniájának, a szeretetnek, a békének kifejezője;
- a zenei irányzatok kialakulása a társadalmi korok humánus/antihumánus szemléletének hatására.

Iskolán kívüli foglalkozások:

- kis- és nagyüzemi állattenyésztő telepek meglátogatása;
- állatkórház, állat-egészségügyi telep megfigyelése;
- állatkerti foglalkozásokon, vetélkedőkön részvétel;
- állatkereskedések megfigyelése, tapasztalatok megvitatása;
- állatmenhelyek munkájának megismerése;
- állatgondozás gyakorlata.

Az állatvédelmi nevelés szükséges, de korántsem elégséges feltétele annak, hogy hazánkban korszerű állatvédelem jöjjön létre, de ez biztosítja azt a látásmódot, melyre rá lehet építeni az állatvédelem hivatali struktúráját. Ma, mikor létfontosságú a természet- és környezetvédelmi nevelés, és végre kellő hangsúlyt is kap, az állatvédelmi nevelés ezekkel karöltve, egymást erősítve eredményezheti annak a természetcentrikus szemléletnek a kialakulását, mely kivezetheti az emberiséget a maga ásta sírgödreből.

Őszintén remélem, hogy ezzel a cikkel hozzájárulhatok az állatvédelmi oktatás felé vezető út megtételéhez. A Fauna Egyesületben elkezdtünk feladatlapokat készíteni a különböző korosztályok számára. Amennyiben a munkához kapcsolódni kíván valaki, várjuk jelentkezését a Fauna Egyesület címén (Budapest, 1033 Miklós tér 1.).